

Erving Goffman ve Çerçeve Analizi

Erving Goffman and Frame Analysis

Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN¹, Araş. Gör. Dr. Öznur YILMAZ ALTUN²

Öz

Erving Goffman, Türkçe literatürde benliğin sunumu üzerine ortaya koyduğu yaklaşım ile tanınan bir sosyal bilimcidir. Ancak Goffman'ın sosyolojiye katkısı bununla sınırlı değildir. Gündelik hayatta etkileşimler konusunu birçok çalışmada ayrıntılı şekilde ele almıştır. Türkçe literatürde sembolik etkileşimcilerle anılan Goffman'ın Stratejik Etkileşim ve Çerçeve Analizi çalışmalarında bu yaklaşım kendisi tarafından reddedilmektedir. Çerçeve Analizi (1974), Goffman'ın henüz Türkçe literatürde kullanımı sınırlı olan yaklaşımını ortaya koyduğu eserdir. Bu çalışmada, Çerçeve Analizi merkeze alınıp çerçeve analizinin ana amacı ve temel kavramları tanıtılacaktır. Çalışmada Erving Goffman'ın temel eserleri kronolojik olarak incelenmektedir. Bu incelemeden hareketle Türkçe'de bulunan ve bulunmayan kitap ölçeğindeki çalışmalar tespit edilmiştir. Bu çalışma, Türkçe'ye çevirisi olmayan eserlerinden olan Frame Analysis adlı eseri odağa alan deskriptif bir araştırmadır. Goffman'ın gündelik hayatı anlamlandırmada sorduğu temel soru olan "burada ne oluyor" sorusuna aradığı cevabın izleri takip edilmektedir. Çalışmada Goffman'ın çerçeve, çerçeveleme, şerit, kipleştirme, fabrication (aldatmaca/uydurma) kavramları incelenmiştir. Mikro sosyolojinin önemli isimlerinden biri olan Goffman'ın sosyoloji literatürüne önemli katkılarından biri olan çerçeve analizi ve temel kavramları değerlendirilmiştir. Erving Goffman, Türkçe literatürde ortaya koyduğu kavramlarla tanınan bir sosyologtur; bu çalışma aracılığıyla yöntemine dair katkısının da altı çizilmiş olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erving Goffman, çerçeve, çerçeve analizi, mikro sosyoloji

Makale Türü: Araştırma

Abstract

Erving Goffman is a social scientist known for his approach to the presentation of self in Turkish literature. However, Goffman's contribution to sociology is not limited to this. He dealt with the subject of interactions in daily life in detail in many of his works. Goffman, who is referred to as symbolic interactionists in Turkish literature, rejects this approach by himself in his Strategic Interaction and Framework Analysis studies. Frame Analysis (1974) is the work in which Goffman presents his approach, which is still limited in Turkish literature. In this study, the main purpose and basic concepts of frame analysis will be introduced by focusing on Frame Analysis. In the study, Erving Goffman's books are examined chronologically. Based on this review, studies that are or are not found in the Turkish literature have been identified. This study is a descriptive research focusing on Frame Analysis, one of his works that has not been translated into Turkish. The traces of the answer Goffman sought to the question "what is going on here", which is the basic question he asks in making sense of everyday life, are followed. In the study, Goffman's concepts of frame, framing, strip, keying, fabrication were examined. One of the important contributions of Goffman, one of the important names of micro sociology, to the sociology literature, frame analysis and its basic concepts have been evaluated. Erving Goffman is a sociologist known for his concepts in Turkish literature; Through this study, his contribution to the method is also underlined.

Keywords: Erving Goffman, frame, frame analysis, micro sociology

Paper Type: Research

¹Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, mksan@sakarya.edu.tr

²Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, oznurryilmaz@gmail.com

Atf için (to cite): Şan, M. K. ve Yılmaz Altun, Ö. (2023). Erving Goffman ve çerçeve analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 777-787.

Giriş

Sosyolojide, sosyal olguyu ele alış ve açıklamaya girişmenin boyutları düşünüldüğünde makro ve mikro yaklaşımlardan söz etmek mümkün hale gelir. Makro yaklaşımlar sistemler ve yapı gibi büyük ölçekli olguları öncelerken mikro yaklaşımlar tam aksine daha sınırlı bir çerçeve üzerinden sosyal gerçekliği merkeze alan bir bakışa sahiptir. Günümüzde sosyolojinin bu ikili düşünme biçimlerini aşmaya dönük çabaları açığa çıkmıştır. Yapılar ve fail arasındaki ilişkiyi öne çıkaran ilişkisel sosyal bilimlerin bu bağlamda altı çizilmelidir. Yapı ve fail birbirinden bağımsız ele alınabilecek iki ayrı sabit değildir. Birbiri ile tamamen iç içe geçmiş bir yeniden üretim sürecinin incelenmesi gerekmektedir; bu nedenle de bu ikili arasındaki etkileşimler ve bağlantılar ile ilgilenmek yerinde bir bakış olacaktır. Erving Goffman bu yaklaşımın önemli temsilcilerinden biridir.

Goffman'ın temel çalışmalarını kısaca ele almak gerekirse, en bilinen çalışması olan *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu (The Presentation of Self in Everyday Life, 1959)* ile başlamak isabetli olacaktır. Goffman bu çalışmasında aktörlerin kendileri hakkında bir izlenim bırakmak için ne yaptıklarına odaklanır. Benliğin sunumu olarak adlandırdığı bu tekniğin performans temelli bir açıklamasına girişir. Aktör performansını “sahne”de aldığı konuma göre gerçekleştirecektir. Goffman'ın benlik üzerine geliştirdiği yaklaşımın sosyolojide yeni kapılar açtığını söylemek mümkündür. Aktörün, eylem esnasında izleyicisiyle kurduğu etkileşime odaklanan bu yaklaşım Goffman'ı öne çıkaran temel husus olmuştur. Randall Collins, Goffman'ın yaklaşımını şöyle özetler: “*Goffman her zaman toplumsal yapının önce yer aldığını ve öznel bilincin ikincil konumda bulunduğunu ve toplumsal yapının ürünü olduğunu vurgular; hatta onun 'benliğin sunuşu' teorisi esasen benliği insanların özel olarak sahip oldukları öznel bir kendilik olarak almaktan ziyade, insanları rolleri icra etmek zorunda kalan varlıklar olarak gören bir 'modern benlik' modelidir*” (Collins, 2015: s. 280-281).

Toplum İçinde Davranmak (Behavior in Public Place: Notes on the Social Organization of Gatherings, 1963), etkileşimler konusuna sosyal hayat içindeki örnekler üzerinden derinlemesine inceleme yaptığı bir diğer çalışmasıdır. Goffman bu çalışmasında odaklanmış ve odaklanmamış etkileşimler olarak ikiye ayırdığı etkileşimleri ayrıntılı ele alır. Bu çalışmasında “yüz irtibatı” yani karşılaşma, sosyal ortam ve sosyal topluluk kavramlarına eğilir. Aktörün içinde bulunduğu sosyal duruma özgü davranışları gerçekleştirmesi ve sürdürmesi sürecine ya da bu duruma özgü davranışlara uygun olmayan davranışlar sergilemesi sürecine değinen Goffman'a göre “*(b)irey bir aileye ya da kulübe, herhangi bir sınıfa ya da cinsiyete veya bir millete ait olmaktan çok, bu topluluklara aittir ve bu topluluğun itibarlı bir mensubu olduğunu en iyi şekilde göstermelidir. Kuralları ihlal etmenin nihai cezası pek serttir*” (Goffman, 2020: s. 272).

Etkileşim Ritüelleri (Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior, 1967) isimli çalışmasında, en temelde toplanma, yani aynı yerde aynı zamanda kısıtlı bir süre birlikte bulunup ayrılan insanları inceler. Bu çalışmada “yüz” kavramına odaklanır. Goffman bu çalışmasında etkileşimin sosyolojide göz ardı edilen bir olgu olduğunu ifade eder:

“Sosyolojinin dili, geleneksel olarak örgütlenmeler, yapılar, roller ve statülerle ilgilenir ve birbirlerinin yanında, olmaları nedeniyle insanların davranışlarının nasıl şekillendiğini tanımlamaya pek münasip değildir. Ne yazık ki ‘etkileşim’ kavramı her anlama gelir ve yüz yüze etkileşime odaklanmamız için gereken analiz birimleri üzerine çok az düşünülmüştür. Dolayısıyla, sosyolojik metodun temel usulü olan, kurallara ve normatif anlayışlara odaklanma yöntemi devam ettirilse de, yapısal kavramlardan etkileşimsel kavramlara bir çeviri gereklidir. Aslında, bir sosyal etkileşimi tanzim eden kuralları tanımlamak, onun yapısını da tanımlamaktır” (Goffman, 2017: s. 166).

Goffman'ın bir başka eseri olan *Karşılaşmalar (Encounters: Two Studies in the Sociology of Interaction, 1961)*, rol mesafesi kavramını ortaya koyduğu çalışmasıdır. Rol mesafesi, aktörün oynamak zorunda olduğu rollerden kendilerini nasıl uzaklaştırdıklarını

anlatmak için kullanılır. Ancak Goffman'a göre bu kavram gözlemci tarafından atfedilebilir: "... rol mesafesi teriminin, belli bir rolün ana gövdesine doğrudan katkı sunmayan bütün davranışları değil, yalnızca, failin kendi özel rolüne bağlanma biçimine değer biçmekle ve yine failin rolden bir dereceye kadar hoşnutsuz kalarak role mukavemet göstermesinin muhtemel oluşuyla ilgilenen bir gözlemcinin kullanabileceği bir terim olduğunu hatırlatmak gerekir" (Goffman, 2018: s. 115). Goffman'ın literatüre soktuğu en önemli kavramlardan biri olan total kurum kavramı da Tımarhaneler (*Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*, 1961) isimli eserinde karşımıza çıkar. Total kurumlarda gündelik hayatın tüm vecheleri tek bir yerde gerçekleşir: "Total kurum, toplumun genelinden oldukça uzun bir süre için koparılmış ve benzer bir durumda olan çok sayıda bireyin, kurum tarafından kuşatılmış ve resmi surette düzenlenmiş bir yaşam döngüsü sürdürdüğü bir ikamet ve çalışma yeri olarak tanımlanabilir" (Goffman, 2015: 11). Goffman'ın bilinen önemli çalışmalarından bir diğeri Damga'dır (*Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*, 1963). Damga, bireyin toplumsal kimlik ile uyumsuzluğu durumunda yaşanan etiketlemeyi odağa alır. Birey, toplumsal kimlikle mesafesi ve bu kimlikler arasındaki farkın niteliği ölçüsünde damgalanır:

"Kitapta ele alınan üç temel damga tipi mevcuttur: (1) bedensel engeller veya fiziki şekil bozuklukları, (2) kişilik özellikleri (alkolik, eşcinsel, uyuşturucu bağımlısı, eski bir akıl hastası veya işsiz olmak gibi) ve (3) etnik/etnolojik veya sınıfsal damgalar (dinî, etnik, millî veya sınıfsal aidiyeterle alakalı olarak). Bununla birlikte, kendisi de ilişkisellik içerisinde kavranan her nitelik bir gün damgaya dönüşebilir; her birey yüz yüze etkileşimin dinamiğinde bu riskle karşı karşıyadır" (Ünsaldı, 2014: s. 18).

Strategic Interaction (1969) adlı eserinde bireyin, bilgiye erişiminin koşullarını araştırır. Stratejik bir etkileşimin iki tarafı da iyi yapılandırılmış bir durumda karşılaşır. Taraflar bu karşılaşmada ötekini kendisiyle ilgili düşüncelerini ölçmeye çalışır. Bu süreçte çerçeveler kullanımdadır. Sosyal ilişkiler düşünüldüğünde, ilişkinin taraflarının birbirine bir amaç için bağımlı oldukları durumlarda "stratejik analiz" geçerli olacaktır. Goffman, tüm ilişkilerin stratejik analiz ile açıklanamayacağını vurgular; "stratejik analiz tek bir oyuncunun çıkarları ile başlar ve kişi ilişkinin sonucunu kendine ait sosyoekonomik mallara karşı dengeler" (1986: s. 138). Goffman'ın bu eserinin Türkçe literatürde Goffman'ın yaklaşımına dair sıklıkla karşılaşılan sembolik etkileşimci ifadesine açıkça itiraz içerdiği görülmüştür. Goffman'ın özellikle sembolik etkileşimciliği geliştirdiğini iddia ettiği Stratejik Etkileşim isimli eserinde buna değindiği görülmektedir. Goffman'a göre stratejik etkileşim, sembolik etkileşimle çeşitli ortaklıklara sahiptir ancak onu aşar. Stratejik etkileşimin sembolik etkileşimi iki yönüyle aştığını ifade eder:

"Birincisi, stratejik yaklaşım, sonuçların tam karşılıklı bağımlılığı, bu gerçeğin karşılıklı farkındalığı ve bu bilgiyi kullanma kapasitesi üzerinde ısrar ederek, yalnızca her türlü karşılıklı bağımlılığı değerlendirme dışı bırakmak için doğal bir araç sağlar. Bu önemlidir, çünkü tüm karşılıklı bağımlılık etkileşim çalışmasına dahil edilirse, geriye neredeyse hiçbir ayırt edici şey kalmaz. İkinci olarak, ... etkileşim kendisini doğrudan karşılıklı farkındalık içeren karşılıklı bağımlılık dinamiklerine yönelir; temel hamleleri arar ve iki oyuncunun birbirlerinin düşüncelerini dikkate alarak potansiyel olarak sonsuz döngüsündeki doğal durma noktalarını sorgular" (Goffman, 1971: s. 136-137).

Goffman, Kamusal Alanda İlişkiler (*Relations in Public: Microstudies of the Public Order*, 1971) isimli çalışmasında yüz yüze ilişkilerin mekanlar ve bölgeler aracılığıyla kurulmasını ve kullanımını inceler. Bu çalışmasının merkezinde gündelik hayatta kurulan yüz yüze ilişkiler vardır. Yüz yüze ilişkileri toplumsal temasa dahil eden Goffman'a göre toplumsal temastan kişilerin birbirine "aynı anda hitap ettiğinde ve bu aynı andalığın da bilindiğinde ve bunun bilindiğinin de farkında olduğunda" söz edilebileceğinin altını çizer (2019: s. 99). Reklamlarda Toplumsal (*Gender Advertisements*, 1976) ve Forms of Talk (1981) isimli çalışmalarında Goffman çerçeve analizi yaklaşımını uygular. İlk eserde reklamların cinsiyetçi alt metnini derinlemesine inceler; ikinci eserde, dile ve dilin kullanımına odaklanır. Çerçeveler, Goffman'ın tüm çalışmalarında görülür. Çerçeve Analizi isimli çalışmasından öncekilerde bir

motif olarak görülebilen çerçeveler, bu eserden sonra kaleme aldığı Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet ve Forms of Talk (1981) gibi çalışmalarda ana analiz aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çerçeve Analizi son dönem çalışmalarından biridir ve bu çalışmada yapı ve fail arasındaki bağlantıları anlamaya çaba harcamaktadır. Başka bir deyişle bu çalışmada Goffman “*bağlamın eylemlere anlam verme biçimlerini irdeler*” (Smith, 2007: 92). Goffman, Forms of Talk isimli çalışmada çoklu çerçeveler analizini konuşma eylemine uyarlar. Dil, Goffman’a göre toplumsal bir süreç denebilir. Goffman konuşmanın karşılıklı olmasına gerek olmayacağını, kişinin kendisiyle konuşmasının da toplumsal bir durum olduğunu belirtir. Hatta kendiyile konuşma “buradalığı” kanıtlar.

Burada Goffman’ın sosyoloji literatürüne olan önemli katkılarını kısaca ele almaya çalıştık. Çerçeve analizi, eserini kaleme almadan çeşitli çalışmalarında başvurduğu bir motif olarak görülebilir. Bu açıdan çerçeve analizini süreç içinde inşa etmiş olduğunu söylemek doğru olacaktır.

1. Amaç ve Yöntem

Araştırma, Erving Goffman’ın eserlerinden *Frame Analysis* isimli çalışmasının incelenmesi ve kavramlarının açıklanmasını amaçlamaktadır. Goffman’ın eserleri tarihsel sıralamayla ele alınmış ve Türkçe’ye çevrilmeyen eserleri tespit edilmiştir. Bu eserler içinden etkileşimlerin anlaşılması ve açıklanmasında bir analiz yöntemi olarak ele alınacak olan Frame Analysis eseri seçilmiş, incelenmiş ve eserin Goffman’ın yaklaşımındaki önemi vurgulanmıştır. Goffman Türkçe literatürde sembolik etkileşimci olarak anılsa da bu eserinden hareketle Goffman’ın kendisine ait bir yöntem oluşturma çabası tespit edilmiştir. Çerçeve Analizi olarak adlandırdığı bu yöntemin temel kavramları bu çalışmada incelenmiştir.

Çerçeve analizinin incelenmesindeki amaç literatürde gündelik hayatın anlaşılmasında metodolojik olarak katkı sunan bu yaklaşımın Türkçe literatüre kazandırılmasıdır. Buna ek olarak çerçeve analizi, Goffman’ın toplumsal etkileşimleri anlamak ve açıklamak için ortaya koyduğu bir analiz yöntemidir. Bu bağlamda da çerçeve analizi aracılığıyla insanların etkileşimlerinin açıklanmasını sağlamayı amaçlar. Bireylerin etkileşimlerde ortaya çıkan durum ve ilişkileri nasıl anlamlandırdığını anlamayı sağlar. Çerçeve analizinin önemi, insanların toplumu ve dünyayı anlamada olguları anlamak için kullandıkları “çerçevelerin” etkileşimleri anlama ve açıklama noktasında önemli bir rol üstlenmesidir. Çerçeveler aracılığıyla bireylerin toplumsal olgu ve olayları anlama ve yorumlama biçimleri şekilleniyorsa, o halde çerçeve analizi aracılığıyla bu olay ve olguların anlaşılmasında önemli bir yol açılacaktır.

2. Goffman’ın Çerçeve Analizi

Erving Goffman, gündelik hayatta deneyimlenen olayları bir “çerçeve” ile değerlendirmeye alır. Ona göre gündelik deneyim, çeşitli “*çerçeve türleri tarafından sınırlandırılmış uyumlu faaliyetler*”dir ve bu çerçeveler, algılama biçiminde merkezi bir role sahiptir (Davies, 2018: s. 280). “Burada ne oluyor?” sorusu Goffman’ın yanıt aradığı temel sorudur ve bu arayışında çerçevelere başvurur: “... bir bütün olarak çerçeve analizi, kural olarak, bireylerin sınıflandırılmış çerçevelerin bir karışımını kullandığı genel bir açıklama yapar gibi görünmektedir. Çerçeve listesi ayrıntılı olmasa da, neler olup bittiği sorusunu yanıtlarken hepimiz bunları kullanırız” (Verhoeven, 1985: s. 92). Goffman (1974), bu yaklaşımı 20. Yüzyılda sekülerleşen gündelik hayatı analiz etmede eski yöntemlerin geçersiz olduğunu ve ortaya çıkan yeni durumları analiz etmede kullanmak için geliştirdiğini ifade eder:

“Amacım, olayları anlamlandırmak için toplumumuzda mevcut olan bazı temel anlayış çerçevelerini izole etmeye çalışmak ve bu referans çerçevelerinin tabii olduğu özel zayıflıkları analiz etmektir. Bireyin belirli bir bakış açısından bir şey bir an için gerçekten oluyormuş gibi görünse de, gerçekte olanın açıkça bir şaka, bir rüya, bir kaza veya bir hata olduğu gerçeğiyle başlıyorum. Ya da bir yanlış anlama, bir aldatma ya da bir tiyatro performansı vb. Neler olup bittiğine dair algımız hakkında, onu bu çeşitli yeniden okuma

ihtiyacına karşı bu kadar savunmasız kılan şeyin ne olduğuna dikkat çekilecektir” (1974: s. 10).

Goffman’ın çerçeveleri, sosyal durumları anlamlandırmak için kullanılan ve kültürel olarak belirlenmiş şemalardır. Bu şemalar, karşılaşılan belli durumlarda neyin ne işe yaradığına dair deneyimlere başvurur. Çerçeveler sosyal ve kültürel süreçler içinde oluşmuştur (Johnston, 1995: 217). Çerçeve, yorum şeması olarak da ele alınabilir, insanların gündelik olayları algılamalarına yardım eder. Goffman’ın çerçeveleri “*zamansal ve uzamsal*”dır (Linström ve Marais, 2012: s. 20). Erving Goffmann’ın çerçeve analizi gündelik hayatın bilişsel organizasyonuna odaklanır. Ona göre çerçeveler, gündelik hayattaki algıları organize eden bilişsel bir yapıdır. Hank Johnson (2005), çerçevelerin gündelik yaşamda sıklıkla gerçekleştirilen sıradan eylemleri anlamlandırmak için kullanılan ve bellekte depolanan, “problem çözme şemaları” olarak değerlendirilebileceğini ifade eder. Johnson, çerçevelerin ortaya konmasının üç stratejiyle gerçekleştirilebilir olduğunu belirtir. Bunlardan ilki, sosyal grubun oluşturduğu, bu grubun sosyal konumundan hareketle şekillenen sosyal metinleri incelemektir. Bunun geçerliliği, bireyin katılımcısı olduğu sosyal grubun katılımcılarıyla tüm içeriği paylaştığı kabulüne dayanır. İkinci yol, katılımcının doğrudan ilişkide olduğu günlükler, notlar gibi metinleri incelemektir. Son stratejiyse katılımcının anlatısında, sosyal eylemin çerçevesinin içeriği yeniden oluşturmasıdır. Bu yolda, bireyin kendisine ait içeriklerin de metne karışması ihtimali vardır. Bunun önünü almak için bireyin kattığı içeriklerin paranteze alınması gerekecektir.

Goffman, çerçeve kavramını Gregort Bateson’un yaklaşımından hareketle ele alır. Bateson’un yaklaşımında Goffman’inkiyle ortak olan temel şey, “*şeylerin örgütleniş şekline ve bunun bilgisine verilen önceliktir*” (Ünsaldı, 2019: s. 60). Goffman, çerçeveyi şöyle tanımlar: Çerçeve; “*(b)ir durumun tanımlarının, olayları -en azından toplumsal olanları- yöneten örgütlenme ilkelerine ve bizim bunlara öznel katılımımıza göre oluşturulduğunu varsayıyorum; çerçeve, tanımlayabildiğim bu tür temel unsurlara atıfta bulunmak için kullandığım kelimedir. Benim çerçeve tanımım bu. ‘Çerçeve analizi’ ifadem, deneyimin örgütlenmesinin bu terimleriyle incelemeye gönderme yapan bir slogandır*” (Goffman, 1974: s. 10-11). Çerçeve, etrafta olup biteni anlamaya imkân sağlar. Durumu anlamamıza fırsat sağladığı gibi aynı zamanda bu eyleme katılma biçimimizle de belirleyici bir ilişki kurar. Çerçeve Analizi eseri, “*deneyimin organizasyonu*” hakkındadır (Goffman, 1974: s. 13). Her birey, etrafında olup biteni anlamlandırma çabası içindedir ve bunu gerçekleştirebilmek için çerçevelere başvurur. Çerçevenin kullanımı her zaman doğru sonucu veremeyebilir, aktör anlamlandırma çabası içinde, eylemi yanlış çerçeveleyebilir. Çerçeveleri, “sosyal olarak paylaşılan ve zaman içinde kalıcı olan, sosyal dünyayı anlamlı bir şekilde yapılandırmak için sembolik olarak çalışan düzenleyici ilkeler” şeklinde tanımlayan Wimmer ve Dominick, bu tanımda kullandıkları ifadelerin altını doldurmaya girişirler:

“Organize Etme: Çerçeveleme, bilgiyi ne kadar başarılı, kapsamlı veya tamamen organize ettiğine göre değişir. İlkeler: Çerçeve soyut bir ilkeye dayalıdır ve kendini gösterdiği metinlerle aynı değildir. Paylaşılan: Çerçevenin anlamlı ve iletilebilir olması için bir düzeyde paylaşılması gerekir. Kalıcı: Çerçevelerin önemi, dayanıklılıklarında, zaman içinde kalıcı ve rutin kullanımlarında yatmaktadır. Sembolik olarak: Çerçeve, sembolik ifade biçimleriyle ortaya çıkar. Yapı: Çerçeveler, karmaşıklıklarına göre değişebilen tanımlanabilir desenler veya yapılar sağlayarak düzenlenir” (Wimmer and Dominick, 2006: s. 152-153).

Goffman, bir durumu başka türlü anlatmanın mümkün olmadığı durumlarda, duruma “anlam atfetmeye” yarayan çerçeveye “birincil çerçeve” der. Birincil çerçevelerle, Goffman’ın kullanımından hareketle her şey çerçevelenebilir: “*(D)üzenlenebilen ve farklılaştırılabilen her şey çerçevelenebilir ve mümkün olduğu kadar örgütlenme ve farklılaştırma yoluyla çerçevelenebilir*” (Craib, 1978: s. 81). Goffman’a göre olayları birincil çerçevelerle anlama eğilimine sahip olduğumuzun altını çizerek ve ona göre kullanılan çerçevenin türü, olayı tanımlamanın yolunu sağlayacaktır. Ona göre insanlar “burada neler oluyor?” diye sormaya

eğilimlidir ve bu sorunun cevabını, “bazı birincil çerçeve içinde açıklanan olay veya eylem” verir (1974: s. 25).

Goffman’a göre eylem, birincil çerçeve tarafından çerçeveselendiğinde bu bir daha çerçeveselenemeyeceği anlamına gelmez. Başka bir çerçeve ile çerçeveselenme, eylemin gerçekliğinde bir tereddüt yaratmaz: “Gerçek olarak kabul edilen şey, aktör tarafından eylemlerin değerlendirildiği birincil veya dönüştürülmüş perspektife bağlıdır” (Verhoeven, 1985: s. 75). Gerçeklik, aktörün penceresinden görüldüğü için belirli bir biçime sahiptir ancak bu gerçeğin sadece aktör tarafından yaratıldığı iddiası değildir.

“Birincil çerçeveler organizasyon derecesine göre değişir. Bazıları bir varlıklar, varsayımlar ve kurallar sistemi olarak düzgün bir şekilde sunulabilir; diğerleri -aslında, çoğu diğerleri- görünürde eklenmiş bir şekilde sahip değiller, yalnızca bir anlayış bilgisi, bir yaklaşım, bir bakış açısı sağlarlar. Bununla birlikte, organizasyonun derecesi ne olursa olsun, her bir birincil çerçeve, kullanıcılarına kendi terimlerinde tanımlanan somut sayıda olayı bulmasına, algılamasına, tanımlamasına ve etiketlemesine izin verir. Çerçevenin sahip olduğu bu tür organize özelliklerden habersiz olması muhtemeldir ve istendiğinde çerçeveyi herhangi bir eksiksiz olarak tanımlayamayacak, ancak bu engeller onun kolayca ve tam olarak uygulanmasına engel değildir” (Goffman, 1974: s. 21).

Gündelik yaşamda iki geniş birincil çerçeveden söz edilebilir: Doğal ve sosyal. Doğal çerçeveler, fiziksel olarak görülebilen olayları açıklar. Bu olayların ortaya çıkışları doğal belirleyicilere bağlıdır. Goffman’a göre, “hiçbir fail nedensel ve kasıtlı olarak müdahale etmemektedir, hiçbir aktör sürekli olarak sonuca yön vermemektedir” (1974: s. 22). Ona göre doğal çerçevelerde başarı/başarısızlık ve olumlu/olumsuz bir yaptırım yoktur. Sosyal çerçevelerse, olayların arka planını sunar. Denzin ve Keller’e göre “sosyal birincil çerçeveler, yasalar, kurallar, normlar, alışkanlıklar, güç, kültür, kurumlar ve kuruluşlar gibi insan iradesiyle kontrol edilen mekanizmaları içerir. İnsan iradesi kontrol altındadır, ancak oldukça soyut, dolaylı ve dolaylı bir şekilde. Ek olarak, kontrol genellikle geçici olarak yerinden edilmiş bir şekilde gerçekleşir, şu anda aktif olan bireysel insan iradeleri daha önce aktif olan, kristalize edilmiş olanlar tarafından kontrol edilir” (1981: s. 50). Goffman sosyal çerçevelerin yaptığı işi “rehberli işler” olarak ifade eder:

“Bu eylemler, yaparı ‘standartlara’, eyleminin dürüstlüğüne, verimliliğine, ekonomisine, güvenliğine, zarafetine, inceliğine, zevkine vb. dayalı olarak toplumsal değerlendirmesine tabi kılabilir. Sonuçların seri yönetimi sürdürülür, yani sürekli düzeltici kontrol, eylem beklenmedik bir şekilde engellendiğinde veya yön değiştirdiğinde ve özel telafi edici çaba gerektiğinde en belirgin hale gelir. Gündü ve niyet söz konusudur ve bunların atfedilmesi, çeşitli sosyal anlayış çerçevelerinden hangisinin uygulanacağını seçmeye yardımcı olur” (1974: s. 22).

Tüm sosyal çerçeveler Goffman’a göre kurallar içerir. Goffman, doğal olayların meydana gelişinde aklın rolü olmasa da, düzene dahil olmadan önce aklın dahil olduğu bir eylem gerçekleştiremeyeceğini ifade eder. Yani yönlendirilmeye maruz kalırlar. O halde sosyal olayların bir bölümü doğal bir şema ile değerlendirilebilir. Yönlendirilmiş eylemler iki temel içerir: “...biri oldukça fiziksel meselelerle ilgilidir - işaretin değil, aracın fiziksel yönetimiyle; diğeri ise oyunun yarattığı karşıt konumların tam da sosyal dünyası ile ilgilidir, burada bir hareket ses, jest veya posta yoluyla (...) fiziksel olarak (...) yapılabilir” (1972: s. 23-24). Goffman’a göre doğal ve sosyal birincil çerçeveler, bir faaliyete katılan kişilerden fazlasını etkiler. Dolayısıyla sosyal olayları anlamak için birincil çerçeveleri uygulamadan anlamaya çalışmak doğru olmayacaktır.

Goffman’ın çerçeve analizini anlatmak için ortaya koyduğu ilk terim “şerit”tir. Şerit; “devam eden faaliyet akışından herhangi bir keyfi dilime veya kesintiye atıfta bulunmak için kullanılacaktır” (1974: s. 10). Bu tanımda ortaya konan fikir, çerçevelerin, durumun tanımı olan daha büyük bir yapının parçası olmasıdır: “Durumun tanımı, aktörlerin en büyük öznel tepkisidir; çerçeveler bu öznel yapının bir parçasıdır” (Scheff, 2005: s. 370). Goffman’ın

çerçeve analizinde oldukça önemli iki kavramdan söz edilebilir: Keying ve fabrication. Keying (kipleştirme) kavramını Goffman şöyle tanımlar:

“a. Bir yorumlama şemasına göre zaten anlamlı olan ve onsuz kipleştirmenin anlamsız olacağı malzemeler arasında sistematik bir dönüşüm söz konusudur. b. Aktiviteye katılanların, sistematik bir değişimin söz konusu olduğunu bilmeleri ve açıkça kabul etmeleri amaçlanır, bu, olup biteni onlar için radikal bir şekilde yeniden oluşturacaktır. c. Dönüşümün ne zaman başlayacağını ve ne zaman sona ereceğini, yani dönüşümün içinde ve sınırlı olacağı zaman dilimlerini belirlemek için ipuçları mevcut olacaktır. Benzer şekilde, uzamsal parantezler, kipleştirmenin o vesileyle uygulandığı ve dışında hiçbir yerde uygulanmadığı her yeri genel olarak gösterecektir. d. Kipleştirme, belirli bir perspektif sınıfı içinde algılanan olaylarla sınırlı değildir. Marangozluk gibi oldukça araçsal amaçlı faaliyetlerde oynamak mümkün olduğu gibi, evlilik törenleri gibi ritüellerde, hatta karda, düşen bir ağaç olma oyununu oynamak da mümkündür. Doğal bir şema, kipleştirmeye, sosyal bir şemada algılananlardan daha az duyarlı görünmektedir. e. Katılımcılar için, diyelim ki, dövüşmek ve dama oynamak, aşağı yukarı aynı türden bir şeymiş gibi hissettirir - bu iki aktivitenin ciddi olarak, yani ciddi olarak gerçekleştirildiği zamandan daha radikal bir şekilde. Bu nedenle, belirli bir kipleştirmenin getirdiği sistematik dönüşüm, bu şekilde dönüştürülen etkinliği yalnızca biraz değiştirebilir, ancak bir katılımcının devam ettiğini söyleyeceği şeyi tamamen değiştirir. Bu durumda, dövüş ve dama oyunu devam ediyor gibi görünebilir, ancak gerçekten, baştan beri, katılımcılar gerçekten olan tek şeyin oyun olduğunu söyleyebilirler. Öyleyse, bir kipleştirme olduğunda, gerçekten ne olduğunu düşündüğümüzü belirlemede çok önemli bir rol oynar” (1974: s. 46).

Bireyler, çerçeveleri kullanır ancak sadece pasif kullanıcılar değildir: “... dünyaya etki edebilirler. Ancak çerçevelenmiş, kipleştirilmiş veya üretilmiş bir dünya içinde hareket ederler” (Verhoeven, 1985: 81). Çerçeveleme bireysel bir faaliyettir ancak katılımcıların tümünü etkiler. Kipleştirme sosyal bir süreçtir dolayısıyla karşılıklılık içerir: “Goffman'ın başka bir yerde karşılıklı dikkat veya karşılıklı farkındalık olarak adlandırdığı şeyi içermelidir. Bu tür bir karşılıklılık, başkaları tarafından öznelarasılık, paylaşılan farkındalık veya uyum olarak da anılır” (Scheff, 2005: s. 371).

Goffman (1974: s. 48- 74), toplumda kullanılan beş temel kipleştirmeyi sıralar: “1- şaka, taklit, oyun, tiyatro, sinema, fotoğrafçılık; 2- sportif karşılaşmalar; 3- seremoniler (evlenmeler, merasimler, açılışlar, geçit törenleri, vb.); 4- teknik prova ve alıştırmalar, tabikatlar, tekrarlara; 5- ters döndürme (örneğin beş dakikalığına Cumhurbaşkanı olan bir çocuk)” (Ünsaldı, 2019: s. 70). Hayal ürünü derken Goffman, “katılımcıların bariz, görünürdeki taklidi veya daha az dönüştürülmüş bir faaliyetin içinden geçmek olarak değerlendirdiği faaliyeti”ni kasteder. Ona göre bu pratik, sonucu olmadığı bilinerek yapılır, eylemin yapılagelmesinin sebebi de sürecin yarattığı tatmin duygusudur. Goffman’a göre merkezi hayal kurma, oyunbazlıktır; “bireyler şakacı bir şekilde son derece geniş bir faaliyet yelpazesine girer, çeşitli gruplarda oyun oynama sınırları belirlenir - sınırlar çerçeve analizi boyunca dikkate alınması gereken bir faktördür”. Hayal kurmayı ele alan Goffman’a göre bu, tek kişilik bir süreçtir; “Birey bir dizi faaliyet hayal eder, bu arada gelişimi ve sonucu bilerek kendi beğenisine veya beğenmemesine göre yönetir”. Yarışmalar olarak adlandırılacak ikinci kipleştirmede Goffman at yarışı, mızrak, avcılık gibi örnekler üzerinden açıklama yapar. Bu örneklerde bir savaş ortamı vardır ve çerçeveleme bazı sınırlar getirir. Bu örneklerdeki savaşçı durumlar “temel mücadeleci etkinlik-ritüelleştirmelerin anahtarları” olarak görülebilir. Rekabet temelli sporlardaysa yapılandırılmış bir muhalefet olduğu için bu ancak birincil çerçeve ile ele alınabilir. Törenler (evlilik, cenaze vb), senaryolara sahiptir. Bu senaryolara uygun olarak bir provadan söz edilebilir ve gerçek olanla arasındaki ayırım kolaylıkla anlaşılır. Goffman’a göre “bir oyun hayatın kipleştirmesidir, bir tören bir olayın kipleştirmesidir” (1974: s. 58). Oyunlara oyuncu bir karakter ile katılırken, törenlerde “ıracı” sosyal olayın merkezi rollerinden birinde “kendini temsil etme ve özetleme görevi”ne sahiptir.

Teknik tekrarları Goffman’dan hareketle şöyle açıklamak mümkündür: Sosyal ritüellerdeki provalarda tüm parçalar birlikte hareket eder ve oyunun canlandırıldığı anda olup

biteceklere karşı bir hazırlık sağlar, yine de bu gerçek deneyimden farklıdır: “*Olağan aktivitenin şeritleri, olağan bağlamlarının dışında, orijinal performansın amaçlarından açıkça farklı faydacı amaçlar için gerçekleştirilebilir; buradaki anlayış, aktivitenin orijinal sonucunun meydana gelmeyeceğidir. Bu geçişler modern yaşamın önemli bir parçasıdır*” (Goffman, 1974: s. 58). Goffman, prova yapmanın geliştirici özelliğini vurgular. “*‘Kipleştirme’ teriminin burada kayıtsız şartsız uygulanabilmesi için, etkinlikteki katılımcıların -deneyci, (varsa) denekler ve bilimsel izleyicinin- hepsinin, ne olduğu konusunda aynı takdiri paylaştığı varsayılmalıdır*” (Goffman, 1974: s. 74). Yeniden yerleştirmeler olarak kodlanabilecek olan son kipleştirme, bu beş kipleştirme türünün içinde en karmaşık olanıdır. Basit şekilde ifade etmek gerekirse; “*...sıradan aktörleri yönetenlerden kökten farklı olduğu hissedilen sebepler veya güdüler nedeniyle az ya da çok açık bir şekilde bir faaliyetin gerçekleştirilmesidir. O halde, yeniden temellendirme kavramı, bir eylem için bazı güdülerin, icracıyı normal katılım aralığı içinde bırakan güdüler olduğu ve diğer güdülerin, özellikle istikrarlı ve kurumsallaştığında, icracıyı etkinliğin olağan alanının dışında bıraktığı varsayımına dayanır*” (1974: s. 74).

Goffman kipleştirmenin, “ürettikleri dönüşüm derecesine göre değişiklik gösterdiğini” ifade eder. Yeniden kipleştirme içeren bir çerçeve söz konusu olduğunda Goffman, her dönüşüme bir katman eklenmesi gerektiğini ileri sürer: İç ve dış katman. İç katman, “*katılımcıyı meşgul etmek için dramatik aktivitenin oynanabileceği*” katmanken, dış katman “*çerçeve kenarı*”dır (1974: s. 82). Çerçeve kenarı, iç katmanın karışılığı ne derece olursa olsun gerçek dünyada bir statüye denk geldiğini hatırlatır. Kipleştirme, bir etkinlik şeridinin dönüştürülebileceği temel bir yol sağlar; etkinliğin savunmasız olduğu temel bir yolu temsil eder (Goffman, 1974: s. 83).

Goffman, analizinin önemli bir diğer kavramı olan fabrication (aldatmaca, uydurma) kavramını “*bir veya daha fazla kişinin, bir veya daha fazla kişiden oluşan bir partinin, olup bitenler hakkında yanlış bir inanca sahip olmaya ikna edilmesini sağlamak için bir veya daha fazla kişinin kasıtlı olarak faaliyeti yönetme çabasına*” işaret etmek için kullanır (1974: s. 83). Bu kavramı bir komplo yaklaşımı ile açıklamaya çalışmak, kavramın anlaşılmasını sağlamak için gereklidir: İki veya daha fazla kişi bir kişiyi aldatmak için sözleşmiş olduklarında bir iç ağ kurulur. Bu ağdan haberdar olmayanlar bu ilişkinin dışında kalırlar. Bu ağda herkes olan bitenden haberdar olsaydı bu bir kipleştirme olacaktı ancak ağın dışında kalanlar olduğu için bu bir “uydurma/aldatmaca” (fabrication) olarak ele alınmalıdır. Ağın içindekiler olan bitenden haberdar oldukları için, aldatmacanın içinde olanlar için olan biten uydurmadır. Aldatmacanın içinde olanlar gerçeği öğrendiğinde, aldatmaca çöker (Goffman, 1974: s. 83-84). Goffman fabrication’un analizin amacına göre sıralanabilecek olduğunu ifade eder. Ona göre bu aldatmacalar, “*ne kadar süre dayandıklarına veya içerdikleri kişi sayısına göre, ... manipüle edilen malzemelere göre*” seçilebilirler (1974: s. 86). Goffman, iyi olduğunu ileri sürdüğü aldatmacaların birkaçını sıralar: eğlenceli aldatma, düzeltici aldatma, deneysel aldatma, eğitim aldatması gibi. İyi olduğunu iddia etmesine kaynaklık eden düşüncesi, bu aldatmacaların kişilere zarar vermemesi ya da zarar veriyorsa da temel haklarını gasp edecek boyutta olmamasıdır.

Goffman, “gerçek” mefhumuna karşıtlık temelli yaklaşır: “*Bir şeyin gerçek olmadığına karar verdiğimizde, olmadığı gerçekliğin kendisinin çok gerçek olması gerekmez, aslında, olayların kendisi kadar olayların dramatisasyonu da olabilir ... Bu sonunculardan herhangi biri, bir şeyin yalnızca bir maket olduğu orijinal olarak hizmet edebilir ve kişiyi egemen olanın töz değil ilişki olduğunu düşünmeye yönlendirebilir*” (1974: s. 560). Goffman’ın yaklaşımında gerçek ve kurgusal olaylardan sıklıkla söz edilir; ancak her ikisi de gerçek olabilir. Her eylem birincil çerçevelerle çerçevelenebilir, bu durumda kipleştirilip başka bir çerçeveye aktarılabilir. Ancak bu onun gerçek olmadığını kanıtlamaz. Goffman’ın yaklaşımında;

“... gerçek olarak kabul edilen şey, aktör tarafından eylemlerin değerlendirildiği birincil veya dönüştürülmüş perspektife bağlıdır. Gerçeklik, oyuncuya her zaman belirli bir perspektiften görünür. Bu bakış açısı, belirli deneyim organizasyonları olarak görülen

çerçeveler, kullandığımız çerçeveler tarafından verilir. Belirli bir anlamda, çerçeveleme, keying ve fabrication (yani, ‘ne olup bittiğine dair yanlış bir inanç’ yaratılması) hesaba katılarak, bu gerçekliği aktörler tarafından bir kurguya koyabiliriz. Ancak Goffman, gerçekliğin tamamen aktörler tarafından yaratıldığını söylemenin gülünç olacağını vurguluyor: gerçeklik de önceden verilmiştir. Hiç yer yoksa bir şeyi park yeri olarak tanımlamak yeterli değildir” (Verhoeven, 1985: s. 75-76).

Karşılaşmalar, karşılaşmanın katılımcıları arasında doğrudan etkileşim yaratırlar; bu gerçekliğin yaratıldığı anlamına gelmez. Etkileşim, bir tarihsel sırayla gerçekleşir, bu sıralamayı anlamlandırmak gerçekliği anlamlandırma anlamına gelebilir. Karşılaşmalarda etkileşim sırasında bazı ayrıntıda kalan eylemler vardır (öksürme, hapşırma gibi), bu ayrıntıda kalan eylemler gerçekliğin parçasıdır (Verhoeven, 1985). Gerçek, Goffman’ın çerçeve analizinin merkezinde duran oyuncu karakteri tarafından tanımlanır: “*gerçeklik, nesnelere ontolojik yapılarından ziyade deneyimizin anlamı tarafından oluşturulur. Farklı sonlu anlam bölgelerine sahibiz: gündelik yaşam dünyasının, rüyalar dünyasının, bilim dünyasının, vb., ki bu dünyalar mutlaka tutarlı değildir. Bu bölgelerin her biri, belirli bir yaşanmış deneyim tarzının, yani bilişsel bir tarzın parçasıdır. Aynı gün içinde bir anlam alanından diğerine geçebiliriz*” (Verhoeven, 1985: s. 77).

Goffman’ın çerçeve yaklaşımında, çerçeveler anlamdan fazlasını içerir. Ona göre aktörün eyleme katılımı da çerçeve aracılığıyla düzenlenir. Eylemin gerçekleşmesi sırasında anlamın oluşmasına ek olarak aktörün bu eyleme dahil de çerçeveler sayesinde gerçekleşir.

“Goffman’ın argümanında faaliyetin organizasyonu sadece bir zihin meselesi değildir. Aktiviteyi yöneten kurallar, zihnimizin icat ettiği bir şey değil, keşfettiğimiz ve kendimizi hazırladığımız bir şeydir. Örgütlenmenin yeri aktivite veya etkileşimdir ve eğer uygun çerçeve açısından işleyemezsek, komşularımız bunu öyle ya da böyle bize bildireceklerdir. Uygunsuz bir çerçeve içinde hareket etmek, bizi en azından hafif bir mahcubiyete ve yeterince uzun sürerse akıl hastanesine sevk edecektir” (Gamson, 1975: s. 604).

Goffman, bireyin eylem gerçekleşirken çerçeveyi kaybetmesi ihtimalini vurgular ve bunu iki biçimde ele alır:

“Birinde, bir şekilde izin alınır, iç parantezler kullanılarak resmi bir mola verilmesi; veya bir konuşmacının su içmek için bir an duraklaması gibi, kişisel bir dikkat dağıtma hakkının kullanılması. Bu şekilde geri çekilen biri, dönüşünde uygun katılımı yeniden kurar. ... İkinci tür ayrılma, yüz ifadesine dayanan ve uygun, saygılı katılımın tasvirinin bozulmasını içeren türdür. Geri çekme için herhangi bir yetki mevcut değildir ve tipik olarak aktör kendisini uygun katılıma, çerçevenin kontrolüne geri kolayca dahil edemez. Ve etkin katılımdan ani bir şekilde ayrılması, diğer katılımcıların uygun katılımını bozabilir” (1974: s. 350).

Erving Goffman’ın temel sorusuna aradığı cevap bağlamında ele aldığı çerçevelere, deneyimler temelinde bir açıklama getirdiğini söylemek mümkündür. Aktörler ve çerçeveler arasındaki ilişki bilinçli olmak zorunda değildir, aksine aktör bu çerçeveleri farkında olmadan kullanabilir. Goffman’ın bu yaklaşımındaki önemli nokta olan birincil çerçeveler, kültürün önemli parçalarından biridir ve aktörün içinde yaşadığı dünyayı anlamlandırmasının önemli bir aracıdır.

Sonuç

Sosyal ve kültürel süreçler içerisinde ortaya çıkan çerçeveler, Goffman’ın sosyal olayı anlamlandırmak için başvurduğu kavramlardandır. Çerçeve analizi, aktörün anlamlandırma ve katılım sürecini kapsayan bir açıklama getirmektedir. Goffman’ın yaklaşımındaki bu ilişki selci açı, analizine derinlik katar. Goffman’ın çerçeve analizinde aktör, olayın anlamlandırması esnasında pasif bir tutum almaz, hem etkileyen hem de etkilenen bir pozisyona sahiptir. Ayrıca bu süreçten tek etkilenen elbette sadece aktör değildir; etkileşime katılan tüm katılımcılar çeşitli derecelerde etkilenmektedirler. Goffman’ın çerçeve analizinden kastı, “deneyimin örgütlenmesinin incelenmesi”dir. Denzin ve Keller, Goffman’ın “burada ne oluyor” sorusuna

yanıt vermek için geliştirdiği çerçeve analizinin yanıtı şu biçimde ortaya koyduğunu ifade ederler: “Olayları bağlamsallaştırabilirsek ve etkileşimi kontrol eden normları ve kuralları anlayabilirsek neler olduğunu anlarız” (1981: s. 47).

Goffman, gündelik hayatı anlamaya çalışmak için kullanılan yöntemlere çerçeve analizi ile itiraz eder. Collins, Goffman’ın itirazını şöyle aktarmaktadır: “Bu metaforunda etrafına çerçeve takılmış bir resim örneği kullanır; sözgelimi, kişi resmin kenarına bir başka çerçeve takabilir ve dolayısıyla bir adım geriye giderek aynı prosedürü daha farklı bir düzeyde tekrarlayabilir; veya ‘iç çerçeve’nin içine daha küçük bir çerçeve yerleştirebilir” (Collins, 2015: s. 282). Collins’e göre çerçeve analizi sembolik etkileşimciliğin bir eleştirisidir ve ona göre “Goffman etkileşimin bütün taraflarının görüş açısını ve muhtemel bütün bakış açılarını içeren ‘yapı’ya işaret eder” (Collins, 2015: s. 284). Goffman’ın analizinde gerçekliğin katmanlarının merkezinde çekirdek, yani birincil çerçeve vardır: “Birincil çerçeve gerçek fizik dünya ve onun içindeki insan bedenlerinin gerçek toplumsal mevcudiyetidir. Ona göre, ‘Durumları gerçek olarak tanımlamak kesinlikle belirli sonuçlara sahip olsa da bu tanımlar olayların gelişmesine oldukça sınırlı katkıda bulunabilir... bütün dünya bir sahne değildir” (Collins, 2015: s. 284).

Ki Kim çerçeve analizinin “savunmasız” olduğu noktalardan birinin çerçevelerin çoklu kullanımının soruna dönüşebilir pozisyonu olduğu öne sürer: “Modern toplumda, her biri dönüştürülebilir çok sayıdaki çerçeve sayesinde, bireyler “çoklu deneyim katmanları” içinde şaşkın ve kafa karışıklığı yaşayabilir” (Ki Kim, 2003: s. 66). Bu kafa karışıklığı bireyin yaşadığı şeyin “uydurma” olduğunu düşünmesine neden olabilir. Ki Kim’in bahsettiği bir diğer savunmasızlık “insanoğlunun aşkınlık kapasitesinden kaynaklanmaktadır”. Bu savunmasızlığı aşmak için Goffman, çerçeveler dışında kalan insan eyleminin de olduğu fikrine dayanır. “Çerçeve dışı aktivite, belirli süregiden durumun perspektifine tabi kılınarak veya ondan ayrılarak gerçekleştirilir” (1974: 202’den akt Ki Kim, 2003: s. 67).

Sonuç olarak Goffman’ın sosyolojik literatüre katkısının olguların çeşitli açılardan incelenmesiyle sınırlı kalmadığını söylemek mümkündür. Goffman, gündelik hayatın anlaşılması için metodolojik bir açılımın da hamlesini gerçekleştirmiştir. Etkileşimlerin ve özellikle yüz yüze etkileşimlerin sosyolojik bir olgu olarak ele alınmasında büyük pay sahibi olan Goffman’ın çerçeveler aracılığıyla geliştirdiği yöntemin kusursuz bir açıklama getireceği iddiasını öne sürmek ise çok fazla iddialı bir yargı olacaktır. Ancak çok boyutlu analizlerin önemli parçalarından biri olduğu açıktır. Goffman’ın gündelik hayatı metaforik bir dille açıklamaya tabi tutarak gerçekliğin soğuk çehresi hakkında daha derinlemesine bakmamızı sağladığı ise şüphe götürmez bir gerçektir.

Kaynakça

- Collins, R. (2009). *Violence: A Micro-Sociological Theory*. Princeton University Press.
- Collins, R. (2015). *Interaction Ritual Chains*. Princeton University Press.
- Craib, I. (1978). Erving Goffman: Frame Analysis. *Philosophy Of The Social Sciences*, 8(1), s. 79-86.
- Davies, P. F. (2018). Goffman’s Frame Analysis. *Modality And Comics. Studies in Comics*, 9(2), s. 279-295.
- Denzin, N. K., ve Keller, C. M. (1981). Frame Analysis Reconsidered. *Contemporary Sociology*. 10 (1), s. 52-60.
- Gamson, W. A. (1975). Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience by Erving Goffman. *Contemporary Sociology*. 4(6), S. 603-607.
- Goffman, E. (1971). *Strategic Interaction*. University of Pennsylvania Press.

- Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay On The Organization Of Experience*. Harvard University Press.
- Goffman, E. (2009). *Gündelik Yaşamda Benliğin Sunumu*. İstanbul: Metis.
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. Ankara: Heretik.
- Goffman, E. (2015). *Tımarhaneler: Akıl Hastalarının ve Kapatılmış Diğer Kişilerin Toplumsal Durumu Üzerine Denemeler*. Ankara: Heretik.
- Goffman, E. (2017). *Etkileşim Ritüelleri*. Ankara: Heretik.
- Goffman, E. (2017). *Kamusal Alanda İlişkiler Toplu Yaşamın Mikro İlişkiler*. Ankara: Heretik.
- Goffman, E. (2018). *Toplum İçinde Davranmak*. Ankara: Heretik.
- Johnston, H. (1995). A Methodology For Frame Analysis: From Discourse To Cognitive Schemata. *Social Movements And Culture*, 4(21), s. 217-246.
- Kim, K. K. (2012). *Order and Agency in Modernity: Talcott Parsons, Erving Goffman, and Harold Garfinkel*. Suny Press.
- Linstrom, M., ve Marais, W. (2012). Qualitative News Frame Analysis: A Methodology. *Communitas*, 17, s. 21-38.
- Scheff, T. J. (2005). The Structure Of Context: Deciphering Frame Analysis. *Sociological Theory*, 23(4), s. 368-385.
- Smith, P. (2007). *Kültürel Kuram*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Ünsaldı, L. (2019). *Burada Ne Oluyor. Türkiye’de Etkileşimlerin Ekolojisi Üzerine Bir Deneme*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Verhoeven, J. (1985). Goffman's Frame Analysis And Modern Micro-Sociological Paradigms. *Micro-Sociological Theory*. Sage, s. 71-100.
- Wimmer R.D. & Dominick J.R. (2006). *Mass Media Research. An Introduction*. Canada: Thomson Wadsworth.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : %50
2. yazar katkı oranı : %50